



Европейска  
комисия



© Shutterstock, 2022



Образование, обучение  
и учене през  
целия живот

# Професионално образование и обучение

## Умения за днес и за бъдещето

Заетост,  
социални  
въпроси и  
приобщаване

Настоящият документ не може да се счита за официална позиция на Европейската комисия.

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2022 г.

© Европейски съюз, 2022 г.



Политиката по отношение на повторната употреба на документи на Европейската комисия е уредена с Решение 2011/833/ЕС на Комисията от 12 декември 2011 г. относно повторната употреба на документи на Комисията (ОВ L 330, 14.12.2011 г., стр. 39). Освен ако не е отбелязано друго, повторната употреба на настоящия документ е разрешена съгласно лиценз Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Това означава, че повторната употреба се позволява, при условие че надлежно се посочи източникът и се укажат евентуалните промени.

За употребата или възпроизвеждането на елементи, които не са собственост на Европейския съюз, трябва да се поиска разрешение директно от носителите на авторските права.

PDF	ISBN 978-92-76-43579-2	doi:10.2767/365492	KE-06-21-179-BG-N
HTML	ISBN 978-92-76-43556-3	doi:10.2767/189860	KE-06-21-179-BG-Q



Образование, обучение  
и учене през  
целия живот

# Професионално образование и обучение

Умения за днес и за бъдещето

# Съдържание

<b>Предговор.....</b>	<b>6</b>
<b>Въведение в професионалното образование и обучение .....</b>	<b>8</b>
Ползите от професионалното образование и обучение.....	10
Диаграма 1: Равнища на заетост на наскоро завършилите професионално образование и обучение и общо образование (на възраст 20—34 години), 2020 г. ....	10
Динамика на сферата на професионалното образование и обучение .....	11
Диаграма 2: Процент на учащите в гимназиален етап на средното образование, записани в гимназиален етап на средно професионално образование и обучение, 2017—2019 г. ....	11
<b>Визия на ЕС за професионалното образование и обучение.....</b>	<b>12</b>
Кратка информация за политиката на ЕС в областта на професионалното образование и обучение .....	13
Нов задълбочен подход по отношение на професионалното образование и обучение .....	15
<b>Прокарване на реформи в Европа.....</b>	<b>16</b>
Принципи за реформи на национално равнище .....	17
Конкретни ангажименти на национално равнище .....	19
<b>Действия и инициативи в подкрепа на държавите членки .....</b>	<b>20</b>
Центрове за високи постижения в областта на професионалното образование и обучение (CoVEs).....	21
Зелени и цифрови умения.....	21
Увеличаване на подкрепата за чиракуване.....	22
Европейска седмица на професионалните умения .....	22
Европейски основни професионални профили .....	22
Партньорски оценки за осигуряване на качеството на равнище система за професионално образование и обучение .....	22
Микроквалификации .....	23
Финансиране.....	23
<b>Приложение .....</b>	<b>24</b>



**1**

## Предговор

В Европа се намираме в период на преход. Зелената и цифровата трансформация са от съществено значение за устойчивото бъдеще и носят както възможности, така и предизвикателства. Стремим се също така да излезем по-силни от пандемията от COVID-19, като използваме този период на трансформация, за да създадем нови възможности и работни места и да стимулираме възстановяването на Европа.



**Никола Шмит, европейски комисар,  
отговарящ за работните места и  
социалните права**

© Европейски съюз

С промяната на отраслите и професиите се променят и нуждите на работодателите и изискванията към работниците. Висококачественото професионално образование и обучение (ПОО) играе ключова роля, за да се гарантира, че хората разполагат с подходящите умения, които им помагат да се справят със социално-икономическите предизвикателства и да се развиват успешно в личния и професионалния си живот. Това се отнася както за днешните младежи, на които професионалното образование и обучение осигурява безпроблемно навлизане на пазара на труда след завършване на задължителното образование, така и за възрастните, които трябва да повишават квалификацията си и да се преквалифицират, за да се адаптират към променящия се трудов свят.

Европейският съюз (ЕС) отдавна има водеща роля за насърчаването и инвестирането в професионално образование и обучение. В публикуваната през 2020 г. Препоръка на Съвета относно професионалното образование и обучение за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост е изложена цялостната визия на ЕС за бъдещето на професионалното образование и обучение. Целта ни е да превърнем професионалното образование и обучение във висококачествен и привлекателен избор за всички учащи.

Комисията има водещата роля чрез широк спектър от политически инициативи, инструменти за подкрепа и механизми за финансиране на равнище ЕС, а държавите членки имат

правоощията да осъществят необходимите реформи. Държавите членки вече одобриха и се ангажираха с конкретни действия чрез Декларацията от Оснабрюк. Сега е моментът да предприемем тези реформи и да спомогнем за постигането на общата ни визия за професионалното образование и обучение в Европа.

За мен е огромно удоволствие да изготвя предговора към тази брошура, която очертава нашата визия за професионалното образование и обучение и помощта, която е на разположение за подпомагане на държавите членки в този процес. Силно насърчавам държавите членки да се възползват от тези инструменти, за да укрепят и модернизират своите системи за професионално образование и обучение в полза на всички заинтересовани страни в областта на професионалното образование и обучение и в крайна сметка на учащите се в цяла Европа.

**Никола Шмит, европейски комисар, отговарящ за работните места и социалните права**



2

## Въведение в професионалното образование и обучение



Всеки в Европа трябва да има достъп до образование, обучение и учене през целия живот, независимо дали живее в голям град или в отдалечен селски район. [Хартата на основните права на Европейския съюз](#) признава достъпа до образование и професионално и продължаващо обучение като основно право.

[Първият принцип на Европейския стълб на социалните права](#) е правото на качествено и приобщаващо образование, обучение и учене през целия живот, а четвъртият принцип, свързан с активната подкрепа за заетост, също подчертава, че всеки има право на продължаващо образование и обучение и на подкрепа за подобряване на перспективите му за заетост.

Целта на тези права е да се гарантира, че всеки може да участва пълноценно в обществото, да навлезе успешно на пазара на труда и да се развива в кариерата и живота си. Работодателите също се нуждаят от работници с подходящи умения за днешните и бъдещите работни места, за да подкрепят двойния зелен и цифров преход в Европа и нейното възстановяване от последиците от пандемията от COVID-19.

Уменията са в основата на усилията на ЕС за осъществяване на тази визия. Посредством инициативи като [Европейската програма за умения](#), [Европейското пространство за образование](#) и [Плана за действие в областта на цифровото образование](#) ЕС работи за развиване на по-добри умения и за изграждане на устойчиви и ориентирани към бъдещето системи за образование и обучение, които са подходящи за цифровата ера.

**Професионалното образование и обучение (ПОО)** е от ключово значение за този процес, както се подчертава в [Препоръката на Съвета относно професионалното образование и обучение \(ПОО\) за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост](#), приета през ноември 2020 г. Наред с това държавите — членки на ЕС и няколко други страни подкрепиха [Декларацията от Оснабрюк](#), в която се поема ангажимент да се работи за конкретни действия за по-нататъшно развитие на ПОО в Европа до 2025 г.



## Какво представлява професионалното образование и обучение?

В препоръката на Съвета „професионалното образование и обучение“ се определя като „образование и обучение, които целят да осигурят на младежите и на възрастните знания, умения и компетентности, необходими за определени професии или по-общо на пазара на труда“. Такова обучение може да се предоставя във формална и неформална среда и на всички нива от [Европейската квалификационна рамка \(ЕКР\)](#). ПОО е секторът на образованието и обучението, който е най-близо до пазара на труда. Тази адаптирана форма на образование и обучение е изключително важна и ефективна, тъй като предоставя умения, които подготвят работниците за конкретни кариери и професии, като същевременно осигурява ценни трансверсални умения и ефективно отговаря на икономическите нужди.

Тази брошура обобщава цялостната визия на ЕС за бъдещето на професионалното образование и обучение и работата, която ЕС извършва заедно с държавите членки за постигането на тази визия. В нея се разглежда значението на реформите в областта на професионалното образование и обучение на национално равнище и ключовите принципи за тези реформи, както и се представят основните инициативи, които са водещи на равнище ЕС.

Ако сте **заинтересована страна в областта на ПОО** — например национален или регионален орган, практикуващ специалист, училищен директор или учител, обучител или цен-

тър за обучение, служба по заетостта или ръководител на отдел „Човешки ресурси“ — тази публикация предоставя важна информация за основните реформи и инициативи, които се предприемат на равнище ЕС, и за възможната финансова подкрепа, която е на разположение.

Ако сте **учащ в сферата на професионалното образование и обучение**, можете да прочетете тази брошура, за да научите повече за ПОО и за ползите от него. Това ще ви помогне да разберете как ЕС и неговите държави членки ви подкрепят в личното и професионалното ви развитие през целия ви професионален живот.

## Ползите от професионалното образование и обучение

Независимо дали става дума за млади хора, които са в началото на своята кариера, или за възрастни, които искат да повишат квалификацията си или да се преквалифицират, професионалното образование и обучение предоставя на учащите се умения, които подпомагат тяхното лично и професионално развитие:

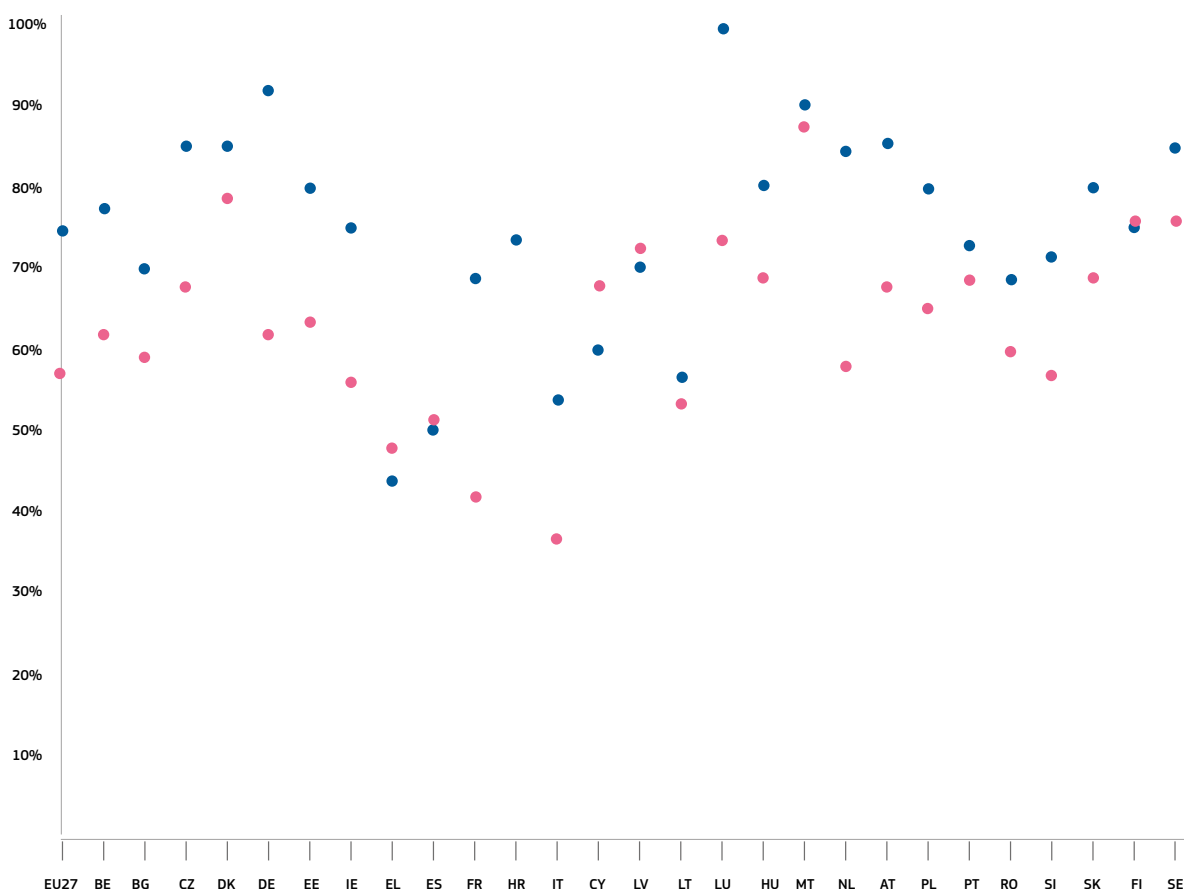
- професионалното образование и обучение подготвя младите хора за успешно навлизане в професионалния живот;
- то помага на заетите лица непрекъснато да подобряват уменията си;
- дава им възможност да се адаптират към променящите се изисквания на работното място или да преговарят за смяна на работата;
- помага на безработните да придобият уменията, които са им необходими, за да се върнат на пазара на труда;

- по-общо казано, то дава на учащите се знания, умения и характеристики, които им позволяват да бъдат успешни в своето професионално, социално и личностно развитие.

В целия ЕС завършилите наскоро програми по професионално образование и обучение (на гимназиално и следгимназиално ниво) имат значително по-големи шансове за започване на работа от завършилите наскоро общо образование, както показват данните от графика 1 и в приложението. По данни на Евростат процентът на заетост на завършилите ПОО на възраст между 20 и 34 години през 2020 г. е 76,1 % в сравнение с едва 58,3 % за завършилите общо образование на същата възраст. Тази тенденция е ясно изразена и в отделните държави, като в 20 държави членки процентът на заетост сред завършилите професионално образование и обучение е по-висок, а сред завършилите общо образование — само в пет. Тези статистически данни показват ефективността на програмите по ПОО за осигуряване на умения, които дават на учащите повече възможности за намиране на работа и ги правят по-подготвени за навлизане на пазара на труда.

## Диаграма 1: Равнища на заетост на наскоро завършилите професионално образование и обучение и общо образование (на възраст 20—34 години), 2020 г.

Източник: Евростат (EU-LFS, 2020 г.)



● Лица, наскоро завършили професионално образование и обучение<sup>1</sup>

● Лица, наскоро завършили общо образование<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Към момента на публикуването данните за Люксембург (LU) не бяха налични за 2020 г., поради което в графиката е посочена цифрата за 2019 г.

<sup>2</sup> Данните за Хърватия (HR) не бяха налични към момента на публикуване

## Динамика на сферата на професионалното образование и обучение

По традиция програмите по професионално образование и обучение се възприемат като начин за подготовка на хората за работа по професии със средна квалификация. Въпреки че тези професии са в упадък, те продължават да представляват най-големия дял от работните места, които понастоящем се предлагат на пазара на труда. Нуждата от по-висококвалифицирани работници обаче също проправи пътя за разширяване на квалификациите в областта на професионалното образование и обучение до по-високи нива. Като се вземе под внимание това — и като се имат предвид ползите от силно индивидуализирания подход на ПОО към образованието и обучението — то вече не трябва да се разглежда като средство само за средноквалифицирани професии. Про-

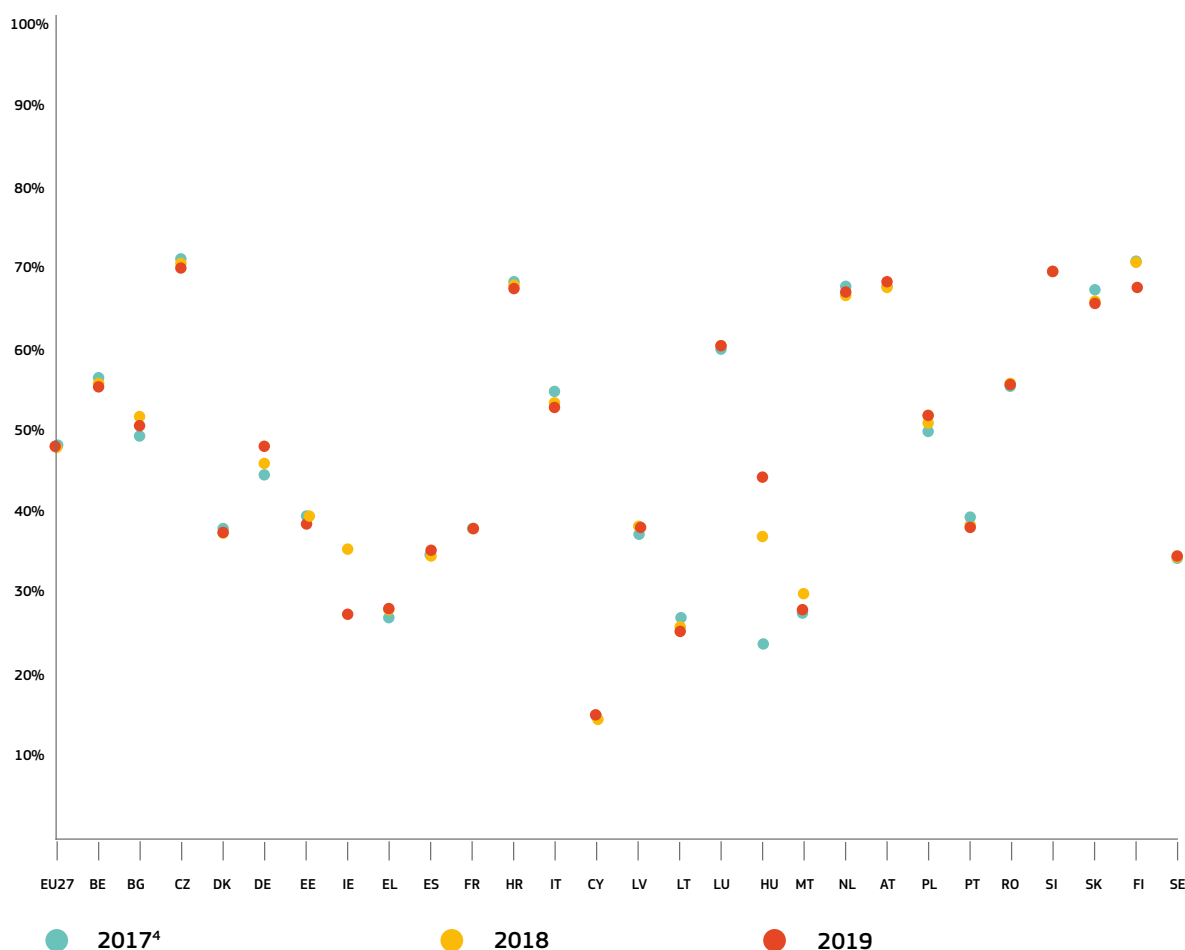
фесионалното образование и обучение може да отговори на нуждите на учащи се от всички възрасти, които упражняват широк спектър от професии с различни нива на умения.

Професионалното образование и обучение вече играе важна роля в европейското средно образование. Приблизително половината (48,4 %) от всички учащи, записани в горния курс на средното образование, учат по програми за ПОО. Общите данни за участието варират значително в различните държави членки — от 70,8 % в Словения и 70,5 % в Чехия до едва 26,1 % в Литва и 16,9 % в Кипър. В периода между 2017 г. и 2019 г. приблизително половината от държавите — членки на ЕС отбелязват процентно увеличение на участието, а другата половина — намаление, което разкрива незначителни разлики в тенденциите в отделните държави членки.<sup>3</sup> Данните за всички държави членки са показани на диаграма 2 и са включени като таблица в приложението.

<sup>3</sup> Следва да се отбележи, че най-актуалните налични данни са от 2019 г. и поради това все още не отразяват евентуалното въздействие на пандемията от COVID-19.

**Диаграма 2: Процент на учащите в гимназиален етап на средното образование, записани в гимназиален етап на средно професионално образование и обучение, 2017—2019 г.**

Източник: Евростат (УОЕ, 2019 г.)



<sup>4</sup> Данни за Ирландия (IE) не са налични за 2017 г.



3

## Визия на ЕС за професионалното образование и обучение

Силните политики в областта на професионалното образование са от съществено значение за насърчаването на квалифицирана, обучена и адаптивна работна сила и пазари на труда, които реагират на икономическите промени. ЕС постави основите за подкрепа на професионалното образование и обучение в Европа чрез редица инициативи, включително ключови принципи и цели за бъдещето на ПОО.

### Кратка информация за политиката на ЕС в областта на професионалното образование и обучение

Политиките на ЕС отдавна насърчават и укрепват професионалното образование и обучение в цяла Европа; още през 1963 г. ЕС установява общи принципи за прилагане на обща политика за професионално обучение и създава Консултативния комитет за професионално обучение (ККПО). От началото на 21-ви век политиката на ЕС се фокусира силно върху професионалното образование и обучение, особено след стартирането на Европейската стратегия за засилено сътрудничество в областта на професионалното образование и обучение през 2002 г. (т.нар. „процес от Копенхаген“). Впоследствие бяха въведени ключови инструменти като [Европас](#) и [ЕКР](#), за да се подобри прозрачността на уменията и квалификациите. Водещите програми за финансиране като [Европейския социален фонд плюс \(ЕСФ+\)](#) и [Еразъм+](#) подкрепят образованието, обучението, уменията и ученето през целия живот.

След финансовата криза политиката на ЕС се стремеше да продължи да инвестира във висококачествено професионално образование и обучение, за да насърчи интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж и да се справи с високите нива на младежка безработица, като се съсредоточи по-специално върху насърчаването на ученето на работното място, осигуряването на качество, подобряването на достъпа до професионално образование и обучение, укрепването на ключови умения и професионалното развитие на преподавателите в областта на професионалното образование и обучение. Ключова инициатива в този контекст е [Подсилена гаранция за младежта](#), която от 2013 г. насам използва професионалното образование и обучение за улесняване на прехода на младите хора към пазара на труда. Неотдавна [Подробният план за действие за секторно сътрудничество във връзка с уменията](#) се съсредоточи върху преодоляването на недостига на умения в отделните сектори, включително чрез разработване на програми за ПОО и квалификации, а [Европейската класификация на уменията, компетенциите, квалификациите и професиите \(ESCO\)](#) спомогна за подобряване на многоезичните класификации на уменията и квалификациите.



### Основните ръководни органи на ЕС за сътрудничество в областта на професионалното образование и обучение

Държавите членки, социалните партньори и Комисията обсъждат инициативи, свързани с ПОО, на заседанията на Консултативния комитет по професионално обучение (ККПО) и на генералните директори по ПОО (ГД по ПОО).

От 1963 г. насам ККПО подпомага ЕС в прилагането на неговата политика в областта на професионалното образование и обучение. На практика ККПО обхваща по-широката област на професионалното образование и обучение и обучението за възрастни, което отразява факта, че политиките в областта на професионалното образование и обучение обикновено са интегрирани в по-широките системи за образование и обучение.

В срещите на ГД по ПОО участват високопоставени представители на министерствата, отговарящи за професионалното образование и обучение, от 35 държави, както и европейските социални партньори. ГД по ПОО редовно обсъжда стратегическите политики в областта на професионалното образование и обучение и реформите на национално равнище и играе перспективна роля за определяне на насоките на европейското сътрудничество в областта на професионалното образование и обучение.

От 2002 г. насам срещите на ГД по ПОО допринасят за засиленото сътрудничество в областта на професионалното образование и обучение между държавите членки, страните кандидатки, страните от Европейската асоциация за свободна търговия/Европейското икономическо пространство и европейските социални партньори в рамките на [процеса от Копенхаген](#). Това е доброволен процес, предприет от държавите с цел подобряване на резултатите, качеството и привлекателността на професионалното образование и обучение в Европа.



## Агенции на ЕС, които подкрепят сътрудничеството в областта на професионалното образование и обучение

[Cedefop](#), Европейският център за развитие на професионалното обучение подкрепя сътрудничеството в областта на ПОО и допринася за развитието на политическата програма още от създаването си през 1975 г. Cedefop работи с Европейската комисия, държавите — членки на ЕС и социалните партньори, за да подпомага разработването, популяризирането и прилагането на политиките в областта на професионалното образование и обучение, уменията и квалификациите.

Cedefop предоставя информация, изследвания, анализи и доказателства на кръстопътя между професионалното образование и обучение и пазара на труда. Неговата дейност обхваща: системи за ПОО; чиракуване; пътища за ПОО и за повишаване на квалификацията за възрастни; ориентиране, валидиране на обучението и финансиране на ПОО; квалификации и квалификационни рамки; учители и обучители; интелигентност по отношение на уменията и бъдещето на труда, с акцент върху зелените умения и цифровизацията. Като платформа за политици, социални партньори, изследователи, експерти и други участници в професионалното образование и обучение и пазара на труда, Cedefop насърчава обмена на знания и изучаването на политики. Той играе ключова роля при наблюдението на изпълнението на приоритетите и действията, определени в Препоръката на Съвета относно ПОО и Декларацията от Оснабрюк.

[Европейската фондация за обучение \(ETF\)](#) подпомага съседните държави при реформирането на техните системи за образование, обучение и пазар на труда. ETF, която има над 25-годишен опит, работи в тясно сътрудничество с правителствата, бизнеса и социалните партньори на равнище ЕС, за да се оптимизира използването на способностите и уменията на хората. Понастоящем ETF подпомага развитието на човешките ресурси в 29 държави, граничещи с ЕС. Тя има за цел да насърчи социалната мобилност и приобщаването, да реформира системите за образование и обучение и да балансира системите спрямо нуждите на пазара на труда.

В Европейската програма за умения от 2020 г. са определени количествени цели за повишаване на квалификацията (подобряване на съществуващите умения) и за преквалификация (обучение за нови умения) за период от пет години. Дванадесетте действия в програмата са насочени към насърчаване на сътрудничеството между държавите членки, дружествата и социалните партньори, за да се даде възможност на хората да се занимават с учене през целия живот, и за да се използва бюджетът на ЕС като катализатор за отключване на публични и частни инвестиции в умения. Програмата работи в синхрон с Европейското образователно пространство и Плана за действие за цифрово образование, за да подобри цифровите умения и да създаде цялостно европейско пространство за учене, което да е от полза за всички учащи, учители и институции.

[Пактът за умения](#) е първото от водещите действия в рамките на Европейската програма за умения и приканва публичните и частните организации да обединят усилията си и да предприемат конкретни действия за повишаване на квалификацията и преквалификацията на хората в Европа. Европейската програма за умения също така обяви инициатива за индивидуални сметки за обучение, чиято цел е да се улесни достъпът до обучение на възрастните в трудоспособна възраст и да им се даде възможност да се справят успешно с прехода към пазара на труда.



## Професионалното образование и обучение в по-широкия контекст на политиката на ЕС

Образованието, обучението и уменията са в центъра на политиката на ЕС. В Европейския зелен пакт, Новата промишлена стратегия за Европа, Плана за действие относно кръговата икономика и Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие се подчертава важната роля на уменията и обучението в подкрепа на устойчивия растеж и прехода към зелена икономика. В Стратегията за МСП за устойчива и цифрова Европа се изтъква значението на уменията за предприятията, а в Стратегията за равенство между половете за периода 2020—2025 г. се подчертава значението на уменията за преодоляване на стереотипите, свързани с пола, и за постигане на баланс между половете в много професии. Планът NextGenerationEU за извеждане на ЕС от пандемията от COVID-19 също предвижда специално финансиране за професионално образование и обучение, тъй като има за цел да направи Европа и нейната икономика по-зелена, по-цифрова и по-силна от всякога.

### Нов задълбочен подход по отношение на професионалното образование и обучение

В препоръката на Съвета относно професионалното образование и обучение за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост се определят основните принципи, които гарантират, че професионалното образование и обучение предоставя качествени възможности за обучение на младите хора и възрастните. В нея се поставя силен акцент върху по-голямата гъвкавост, засилените възможности за учене на работното място и чиракуване, както и върху по-доброто осигуряване на качеството.

В препоръката на Съвета, вдъхновена от [становището на Консултативния комитет за професионално обучение от 2018 г.](#) относно бъдещето на професионалното образование и обучение след 2020 г., се излага визия за политика в областта на ПОО, която:

- осигурява на младежите и на възрастните знанията, уменията и компетентностите, които им позволяват да преуспяват в условията на променящи се пазари на труда и общества, както и да управляват възстановяването и справедливия преход към зелена и цифрова икономика в период на демографски промени и през всички икономически цикли;

- насърчава приобщаването и равните възможности и допринася за постигането на устойчивост, социална справедливост и благоденствие за всички;
- насърчава европейските системи за професионално образование и обучение в международен контекст, така че те да бъдат признати като световен еталон за учащите се в сферата на професионалното образование и обучение;

В препоръката се определят и следните цели на равнище ЕС, които трябва да бъдат постигнати до 2025 г.:

- най-малко **82 %** от завършилите ПОО да са постъпили на работа;
- **60 %** от завършилите наскоро ПОО да се възползват от учене в процеса на работа по време на своето професионално образование и обучение;
- **8 %** от учащите се в ПОО да се възползват от образователна мобилност в чужбина.

Първата и третата цел се основават на съществуващите референтни показатели на „Образование и обучение 2020“ за пригодността за заетост и мобилността на завършилите професионално образование и обучение, а втората се основава на [Препоръката на Съвета относно Европейска рамка за качествено и ефективно чиракуване](#) от март 2018 г.



## Прокарване на реформи в Европа



Държавите членки се ангажираха да изпълняват действия в подкрепа на реформите в областта на професионалното образование и обучение на национално равнище, съвместно със социалните партньори и други заинтересовани страни. Тези реформи на национално равнище са от съществено значение за осъществяване на визията за ПОО.

### Принципи за реформи на национално равнище

Реформите трябва да се основават на следните принципи, които гласят, че професионалното образование и обучение трябва...

- **да бъде гъвкаво при адаптирането си към промените на пазара на труда:** държавите членки следва да въведат подходящи рамки и мерки, за да гарантират, че ПОО предоставя балансиран набор от умения и реагира бързо на променящите се изисквания на пазара на труда (например чрез механизми за предвиждане на умения). Обучението на работното място и чиракуването са ефективни подходи за осигуряване на адекватност на ПОО на пазара на труда.
- **в основата си да предлага гъвкавост и възможности за развитие:** държавите членки следва да гарантират, че програмите за ПОО са персонализирани и ориентирани към учащите се. Това помага да се постигне силна ангажираност и да се направят пътищата за ПОО по-привлекателни, което води до повишаване на пригодността за заетост. Професионалните квалификации следва да бъдат разделени на по-малки единици и съответни резултати от ученето, което позволява гъвкаво актуализиране на съдържанието и адаптиране към индивидуалните нужди.
- **да бъде двигател на иновациите и растежа:** професионалното образование и обучение следва да бъде част от икономическите, промишлените и иновационните стратегии, включително тези, свързани с възстановяването и прехода към зелена и цифрова икономика. Институциите за ПОО следва да разполагат с най-съвременна инфраструктура и стратегии за цифровизация, а обучението в областта на ПОО следва да бъде адаптирано и разширено, за да насърчи усвояването на предприемачески, цифрови и екологични умения, особено за възрастните. Това следва да спомогне за подготовката на Европа за зеления и цифровия преход и да подпомогне търсените професии.
- **да бъде привлекателен избор, основан на модерни и цифровизирани умения и обучение:** държавите членки следва да направят професионалното образование и обучение по-привлекателно чрез иновации и модернизация, по-специално по отношение на нова учебна среда, инструменти и методи на преподаване, с особен акцент върху цифровизацията. Системите за образование и обучение трябва да дават възможност за вертикални и хоризонтални връзки между ПОО, общото училищно образование, висшето образование и образованието за възрастни.
- **да насърчава равните възможности:** програмите за ПОО трябва да бъдат приобщаващи и достъпни за уязвими групи, като например хора с увреждания, хора без умения или квалификация, хора от малцинствата, хора с мигрантски произход и хора, които имат по-малко възможности поради социално-икономическия си произход или района, в който живеят. Целенасочените мерки и гъвкавите форми на обучение могат да помогнат за предотвратяване на преждевременното напускане на образованието и обучението и да подпомогнат прехода от училище към работа.
- **да се основава на култура на осигуряване на качеството:** [Европейската референтна рамка за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение \(EQAVET\)](#) се основава на набор от общи индикативни дескриптори и общи референтни показатели за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение, прилагани както на ниво система, така и на ниво доставчик в зависимост от националния контекст. Националните референтни центрове (НРЦ) на EQAVET играят роля в обединяването на националните и регионалните заинтересовани страни и помагат за по-нататъшното разработване и прилагане на рамката EQAVET.



## Европейска система за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение (EQAVET) и Европейска система за кредити в професионалното образование и обучение (ECVET)

Препоръката на Съвета относно професионалното образование и обучение от ноември 2020 г. заменя предишните препоръки относно EQAVET и Европейската система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение (ECVET), които бяха приети през 2009 г.

EQAVET определя референтна рамка в подкрепа на държавите членки за подобряване на качеството на техните системи за професионално образование и обучение и повишаване на прозрачността по отношение на механизмите за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение. По време на 10-годишното си прилагане EQAVET стимулира реформите в националните системи за осигуряване на качество, въпреки че не допринесе значително за подобряване на прозрачността на механизмите за осигуряване на качество. Освен това тя се прилагаше предимно в училищното първоначално професионално образование и обучение.

EQAVET се подсилва от актуализираната рамка на EQAVET, включена в препоръката за ПОО, в която се набляга на качеството на резултатите от обучението, сертифицирането и оценяването, консултациите със заинтересованите страни, ролята на учителите и обучителите, обучението на работното място, цифровото обучение и гъвкавостта. Въвеждат се партньорски оценки на равнище ЕС на осигуряването на качеството на системите за ПОО, за да се подобри взаимното обучение, да се направи осигуряването на качеството по-прозрачно и да се засили взаимното доверие между държавите членки.

ECVET е създадена, за да подобри признаването, натрупването и трансфера на резултатите от обучението. Целта беше да се подкрепи мобилността и ученето през целия живот, както и създаването на кредитна система на ЕС в областта на ПОО. ECVET спомогна за подобряване на мобилността чрез използването и документирането на единици и свързаните с тях резултати от обучението. Концепцията за точките по ECVET обаче като цяло не се прилагаше и ECVET не доведе до разработването на европейска кредитна система в областта на ПОО.

Препоръката на Съвета замени препоръката за ECVET, като включи ключовите принципи на предишния инструмент ECVET, свързани с гъвкавостта, а инструментите в подкрепа на мобилността на учащите в професионалното образование (споразумение за обучение и меморандум за разбирателство) ще бъдат доразвити в рамките на други инструменти на ЕС (например „Еразъм+“). За професионалните квалификации на ниво след средно и висше образование ще продължи да се използва [Европейската система за трансфер и натрупване на кредити \(ECTS\)](#).

Действията, предприети от държавите членки, подкрепени от сътрудничеството на ЕС в областта на професионалното образование и обучение и горепосочените принципи, следва да превърнат професионалното образование и обучение в гъвкава и привлекателна възможност, основана на равни възможности и култура на осигуряване на качество. По-специално действията следва:

- **да насърчават и подкрепят устойчивите партньорства за управление на професионалното образование и обучение** на регионално и секторно равнище в съответствие с националния контекст и когато е уместно чрез публично-частни партньорства. Действията трябва да включват социални партньори и всички заинтересовани страни, включително:
  - институции за професионално образование и обучение;
  - сектори и предприятия от всякакъв мащаб;

- публични и частни служби по заетостта;
- преподаватели и обучители в сферата на ПОО и техни представители;
- посреднически организации (като промишлени, търговски и занаятчийски камари);
- професионални и секторни организации;
- национални координатори за гаранцията за младежта, ЕСФ+ и други инициативи на ЕС;
- сектора на информационните технологии;
- центрове за високи постижения в областта на професионалното образование и обучение (CoVEs);
- клъстери, организации на учащи се и на родители, както и местни, регионални и национални органи.

Сътрудничеството между заинтересованите страни в областта на ПОО на национално равнище е от решаващо значение, за да се гарантира, че реформите са добре разработени и приложени и че са добре разбрани от практиците и другите заинтересовани страни.

- **да използват оптимално инструментите за прозрачност.** Действията следва да използват инструменти, включително Европейската квалификационна рамка, Европас, ESCO и ECTS, за да се подобри признаването на уменията, квалификациите и резултатите от периоди на обучение в чужбина. Чрез Европас например учащите могат да записват своя опит, умения и квалификации в онлайн профил и да имат достъп до професионално ориентиране, информация за опита в областта на мобилността и до цифровите удостоверения, да получават предложения и да търсят възможности за обучение и работа.
- **да използват оптимално фондовете и инструментите на ЕС в подкрепа на реформите и/или инвестициите в професионално образование и обучение.** Действията следва да стимулират допълнителни инвестиции в ПОО както от публичния, така и от частния сектор. Вижте раздела „Финансиране“ за примери за фондове и инструменти на ЕС.
- **да определят мерки, които се основават на съществуващите национални договорености и финансови рамки до май 2022 г.** (т.нар. „национални планове за изпълнение“). Тези мерки следва да се съсредоточат върху интегрирането на цифровизацията и екологичната устойчивост в целия сектор на професионалното образование и обучение.



[Общността на европейските специалисти в областта на професионалното образование и обучение](#) на Електронната платформа за обучение на възрастни в Европа, например, има за цел да укрепи общността за професионално образование и обучение в целия ЕС. С акцент върху онлайн/дистанционното обучение, „зелените“ умения, социалното приобщаване и мобилността на учащите се, тя помага на специалистите, като например учители, обучители и наставници в предприятията, да се запознаят с политическите инициативи на европейско равнище и да си сътрудничат помежду си, за да намерят интересни инструменти и ресурси за предоставяне на професионално образование и обучение.

## Конкретни ангажименти на национално равнище

[Декларацията от Оснабрюк](#), с която се поема ангажимент до 2025 г. да се работи за различни действия, основани на препоръката за ПОО, беше приета от министрите, отговарящи за ПОО в ЕС-27, Европейското икономическо пространство/Европейската асоциация за свободна търговия и страните кандидатки, европейските социални партньори и Европейската комисия. Асоциациите на доставчиците на ПОО в ЕС и представителите на учащите се също подкрепиха декларацията.

Тя допълва препоръката на Съвета, като определя конкретни действия за периода 2021—2025 г. както на национално равнище, така и на равнище ЕС, с акцент върху четири основни области:

- **Устойчивост и високи постижения чрез качествено, приобщаващо и гъвкаво ПОО:** гъвкавото и устойчиво професионално образование и обучение трябва да може да се адаптира към смущенията и да превръща проблемите във възможности. По този начин то ще доведе до иновации, производителност и устойчивост на икономиките и обществата на местно, регионално, национално и европейско равнище. Докато ПОО дава възможност на гражданите да се справят с промяната, то трябва също така да им даде възможност да оформят промяната. Иновациите в ПОО са тясно свързани с новите умения, учебните програми, методите на преподаване и инструментите за прогнозиране.
- **Създаване на нова култура на учене през целия живот:** новата култура на учене през целия живот трябва да даде възможност на хората да се възползват от професионално ориентиране през целия си живот. Също така следва да им помогне да се включат в качествени и приобщаващи програми за професионално образование и обучение и да придобият ключови умения за активно управление на своето образование, обучение и заетост с подкрепата на заинтересовани страни.
- **Устойчивост:** предприятията, организациите от частния сектор и социалните инициативи са основните двигатели на устойчивостта. Първоначалното и продължаващото професионално образование и обучение трябва да се стремят да вграждат умения за устойчивост в своите разпоредби и практики. Развитието на технологиите също стимулира растежа на много сектори, включително на образованието и обучението. Средите за обучение с отворен код/цифрово обучение правят образованието по устойчиво развитие по-достъпно.
- **Европейско пространство за образование и обучение и международно измерение на ПОО:** Глобализацията на пазарите и демографските тенденции означават, че системите и институциите за професионално образование и обучение на национално, регионално и секторно равнище трябва да се адаптират и модернизират. Тя също така предлага големи възможности за утвърждаване на Европа като място за образование и обучение.

Декларацията представлява ясен ангажимент от страна на държавите членки да подобрят системите за професионално образование и обучение в целия ЕС през следващите години в синхрон с принципите и действията на Препоръката на Съвета относно ПОО.



5

## Действия и инициативи в подкрепа на държавите членки

ЕС непрекъснато работи в подкрепа на държавите членки в техните реформи в областта на професионалното образование и обучение. Той има за цел да насърчава сътрудничеството между държавите членки и да улеснява координацията в областта на заетостта и ПОО, като същевременно напълно зачита отговорността на държавите членки за съдържанието и организацията на това обучение.

Редица инициативи на ЕС предоставят полезни инструменти и подкрепа на заинтересованите страни в областта на ПОО и могат да помогнат на държавите членки да подобрят качеството и прозрачността на своите системи за ПОО и да превърнат визията на ЕС за ПОО в реалност в цяла Европа.

### Центрове за високи постижения в областта на професионалното образование и обучение (CoVEs)

[CoVEs](#) са транснационални мрежи за сътрудничество, които имат за цел да стимулират иновациите и високите постижения в областта на ПОО. Те обединяват широк кръг от местни и регионални партньори, включително доставчици на ПОО (средна и висша степен), работодатели, изследователски центрове и социални партньори с цел съвместно създаване на „екосистеми на уменията“. По този начин те допринасят за иновативна, приобщаваща и устойчива икономика.



Инициативата CoVEs е съобразена с Програмата за умения и Европейското образователно пространство и има за цел да създаде 100 CoVEs, подкрепени с финансиране по програма „Еразъм+“, между 2021 и 2027 г. Тя подпомага държавите членки, социалните партньори и доставчиците на ПОО да изпълняват целите на Препоръката на Съвета относно ПОО и Декларацията от Оснабрюк.

CoVE привлякоха интереса на много партньори от цял свят — повече от 1 700 организации от 55 държави се отзоваха на поканата за участие в програмата „Еразъм+“ през 2021 г. — което показва техния потенциал да подкрепят интернационализацията на европейското професионално образование и обучение и установяването на дългосрочни партньорства с организации извън Европа. CoVE може да бъде ключов елемент за постигане на целите на ЕС за превръщане на Европа в референтна точка на световно ниво за висококачествени умения.

### Зелени и цифрови умения

ЕС изтъкна значението на действията, насърчаващи двойния зелен и цифров преход, за да стане европейската икономика по-справедлива, по-издръжлива и по-устойчива. Двата прехода са в центъра на политическата програма на Комисията, за което свидетелстват Европейската програма за умения до 2020 г., Планът за действие за цифрово образование и Европейския зелен пакт.

Институциите и системите за професионално образование и обучение са в състояние да улеснят повишаването на квалификацията и преквалификацията, които са съществено условие за справедлив и приобщаващ преход.

Еразъм+ и [Механизъмът за възстановяване и устойчивост](#) (част от NextGenerationEU) могат да бъдат използвани за подготовка на хората чрез ПОО за възможностите на пазара на труда, произтичащи от двойния преход.

Освен това ще продължат да се насърчават интензивните курсове за обучение в областта на цифровите технологии, а DigComp (рамката на ЕС за цифрова компетентност) ще бъде актуализирана, за да отрази новите и нововъзникващите технологични постижения, като изкуствения интелект, „информатизацията“ на всички аспекти на живота и зелените умения. Подобна [рамка за компетентност в областта на устойчивото развитие](#) бе разработена, за да се постигне общо разбиране за ключовите компетентности, необходими за зеления преход.

[SELFIE](#) (Self-reflection on Effective Learning by Fostering the use of Innovative Educational technologies — Самонаблюдение на ефективното учене чрез насърчаване на използването на иновативни образователни технологии) е инструмент, който подпомага цифровизацията на училищата. Инструментът е на разположение безплатно и може да бъде персонализиран от училищата, включително училищата за професионално образование и обучение, за да разберат и внедрят цифровите технологии в своите практики на преподаване и учене. SELFIE събира анонимна обратна връзка от ученици, учители и училищни директори чрез въпросници за това как се използват технологиите в тяхното училище. След това ин-

струментът генерира доклад за силните и слабите страни на училището при използването на технологиите.

През октомври 2021 г. ЕС стартира [разширение](#) на SELFIE, което се фокусира върху обучението на работното място. Новият модул включва мненията на вътрешнофирмените обучители, като по този начин в дейността се включват фирмите, както и учащите, учителите и училищните директори. Това дава възможност на училищата за ПОО и фирмите за обучение съвместно да обсъждат как най-добре да цифровизират образованието и обучението, които предоставят. Засега това разширение е достъпно на всички 24 официални езика на ЕС като част от основния инструмент SELFIE.

## Увеличаване на подкрепата за чиракуване

Инициативи като Подсилена гаранция за младежта [Европейски алианс за чиракуване \(EaFA\)](#) и [услугите за помощ при професионална подготовка](#) обединяват усилията на правителствата и заинтересованите страни за засилване на подкрепата за чиракуването и повишаване на осведомеността и ангажиментите за подобряване на професионалното образование и обучение.

Обновеният Европейски алианс за чиракуване насърчава националното коалиране, подкрепя МСП и засилва участието на социалните партньори, включително на секторно равнище. Алиансът също така мобилизира местните и регионалните органи и подкрепя представителството на чиракуващите в държавите членки. Той насърчава зеленото, цифровото и приобщаващото чиракуване, които са от полза както за работодателите, така и за младите хора, като създават квалифицирана работна ръка в широк спектър от сектори. Службите за подкрепа на Алианса работят за подобряване на качеството на чиракуването в Европа, като предоставят онлайн ресурси и възможности за работа в мрежа, позволяващи на хората да се свързват, учат и предприемат действия.

ЕС ще укрепи и насърчи както Европейския алианс за чиракуване, така и службите за подкрепа на чиракуването.

## Европейска седмица на професионалните умения

От 2016 г. насам [Европейската седмица на професионалните умения](#) (Седмица на ПОО) събира местни, регионални и национални организации, за да отбележат постиженията в областта на професионалното образование и обучение в цяла Европа. Годишното събитие повишава осведомеността за потенциала на професионалното образование и обучение за създаване на работни места и подпомагане на кариерата и предоставя възможности за обмен на информация и добри практики.

Седмицата на професионалното образование и обучение е изпълнена със събития и дейности, организирани от партньори от цяла Европа, и всяка година има различна тема, която признава значението на професионалното образова-



ние и обучение и уменията. Множество експерти участват като лектори и споделят своя опит с участниците в конференции или онлайн обмени. По време на седмицата се провеждат и наградите за високи постижения в областта на ПОО, които поставят в центъра на вниманието вдъхновяващи хора и организации.

## Европейски основни професионални профили

Европейските основни професионални профили са друг новаторски елемент на високите постижения и интернационализацията на професионалното образование и обучение. Тези профили могат да определят общ набор от резултати от обучението, които могат да се използват при разработването на съвместни учебни програми за професионално образование и обучение, квалификации и микроквалификации. Профилите могат да улеснят мобилността на учащите и работниците и да подпомогнат автоматичното признаване на квалификациите в областта на ПОО и резултатите от обучението в чужбина. Те ще бъдат част от платформата Европас и където е възможно ще бъдат допълнени от цифрово професионално съдържание.

## Партньорски оценки за осигуряване на качеството на равнище система за професионално образование и обучение

Партньорските оценки са вид доброволно взаимно обучение, което има за цел да направи системите за осигуряване на качеството по-прозрачни и ефективни. В препоръката за ПОО партньорските проверки на осигуряването на качеството на равнище система за ПОО се посочват като конкретно действие, което да спомогне за укрепване на доверието и прозрачността между държавите членки и за подобряване на взаимното обучение в ЕС. ЕС ще работи с държавите членки за повишаване на прозрачността на националните разработки в областта на ПОО чрез партньорски оценки на осигуряването на качеството, като се опира на работата на Европейската система за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение, която допринесе за няколко реформи в националните системи за осигуряване на качеството.

## Микроквалификации

Микроквалификациите представляват запис на резултатите от обучението, които учащият е придобил в резултат на малък по обем учебен процес. В Препоръката на Съвета относно ПОО Европейската комисия се призовава да „проучи концепцията за микроквалификации и тяхното използване“. Микроквалификациите дават възможност за целенасочено и гъвкаво придобиване на умения, за да се отговори на нови и възникващи потребности в обществото и на пазара на труда, като същевременно не заместват традиционните квалификации. Микроквалификациите могат да бъдат разработени и предоставяни от различни доставчици в различни условия на формално, неформално и самостоятелно учене.

През декември 2021 г. в предложението на Комисията за препоръка на Съвета относно микроквалификациите за учене през целия живот и пригодност за заетост бяха очертани общо определение и формат за описание на микроквалификациите, както и набор от принципи за тяхното разработване и издаване. Тези градивни елементи могат да се използват от доставчиците на микроквалификации в целия ЕС, включително от доставчиците на продължаващо ПОО, за да се подпомогне доверието, качеството и възприемането на микроквалификациите.



Ако сте заинтересована страна в областта на професионалното образование и обучение, тези инициативи предоставят подкрепа, насоки и полезни инструменти, за да ни помогнат да осъществим заедно цялостната визия на ЕС за бъдещето на професионалното образование и обучение. Професионалното образование и обучение е от ключово значение, за да се гарантира, че хората в Европа притежават правилните умения за днешните и бъдещите работни места.

Като следват посочения в препоръката път, както е описано в настоящата брошура, държавите членки могат да допринесат за двойния екологичен и цифров преход в Европа, като същевременно гарантират, че всеки в Европа има достъп до качествено и приобщаващо образование, обучение и учене през целия живот, така че да може да участва пълноценно в обществото, да премине на пазара на труда и в крайна сметка да просперира в кариерата си.

## Финансиране

Финансирането от ЕС играе ключова роля в осъществяването на описаните по-горе действия и в осигуряването на достъпно развитие и укрепване на професионалното образование и обучение в държавите членки.

Фондовете и програмите на ЕС като NextGenerationEU и неговите стълбове, Механизмът за възстановяване и устойчивост и REACT-EU, ЕСФ+, Еразъм+, Европейският фонд за регионално развитие, InvestEU, Хоризонт Европа, Interreg, Цифрова Европа, Механизмът за справедлив преход и Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони са на разположение за подпомагане на изпълнението на националните ангажименти за бъдещето на професионалното образование и обучение.

Програмата „Еразъм+“ за периода 2021—2027 г. включва също така финансиране в подкрепа на международната мобилност на почти 2 милиона учащи се и персонал в областта на професионалното образование и обучение, както и бюджет от 400 милиона евро за финансиране на 100 мрежи CoVE през този период.

Тези възможности за финансиране могат да спомогнат за засилване на подкрепата за чиракуването, цифровизацията на институциите за професионално образование и обучение и реформите в областта на професионалното образование и обучение за подобряване на програмите за преквалификация, особено за работещите в сектори, силно засегнати от пандемията от COVID-19.



## Приложение



	Учащи, записани в горния курс на средното образование, които учат по програми за ПОО, от общия брой учащи в горния курс на средното образование <sup>5</sup>			Процент на заетост на завършилите наскоро ПОО (на възраст между 20 и 34 години)			Процент на заетост на завършилите наскоро общо образование (на възраст между 20 и 34 години)		
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
	2017	2018	2019	2018	2019	2020	2018	2019	2020
ЕС27	48,1	48,4	48,4	79,0	79,1	76,1	63,7	62,8	58,3
Белгия	57,8	56,8	56,2	76,7	77,1	76,5	43,9	61,6	61,3
България	50,7	52,9	52,1	66,4	73,5	69,6	68,6	63,0	59,3
Чехия	72,4	71,3	70,5	87,7	86,8	84,8	80,6	75,9	68,5
Дания	38,9	37,7	37,3	85,0	84,7	84,5	77,1	77,1	79,1
Германия	45,6	46,5	48,1	92,4	93,4	93,4	68,7	66,8	61,4
Естония	40,7	40,1	39,8	76,6	86,2	79,9	68,8	62,6	63,9
Ирландия	не е известно	35,7	27,6	76,9	75,9	73,5	71,5	69,9	56,0
Гърция	28,8	28,5	29,1	50,5	50,9	43,7	45,2	51,3	48,4
Испания	35,3	35,8	36,4	70,0	66,0	50,3	64,1	53,6	51,5
Франция	39,9	39,3	39,3	72,2	68,8	68,5	47,2	50,8	43,0
Хърватия	69,6	69,2	69,0	68,8	73,9	73,7			
Италия	55,3	53,6	53,0	53,9	56,6	53,3	36,2	38,3	37,0
Кипър	16,7	16,7	16,9	67,3	70,2	59,0	69,4	73,8	68,8
Латвия	38,6	38,9	38,9	75,8	65,6	70,2	73,4	74,2	72,9
Литва	27,4	26,8	26,1	79,2	67,3	56,8	75,6	69,6	53,0
Люксембург	61,6	61,6	61,9	95,4	100,0		71,9	73,7	73,4
Унгария	23,0	38,0	44,0	87,1	86,3	80,0	75,7	71,7	69,4
Малта	27,1	28,5	27,7	91,0	91,2	89,5	91,2	86,0	88,0
Нидерландия	68,2	67,5	67,5	87,9	90,4	84,7	89,1	78,7	58,6
Австрия	68,6	68,4	68,8	87,3	88,0	85,4	77,4	64,0	69,6
Полша	51,7	52,1	52,5	78,4	78,9	78,0	72,5	71,0	65,7
Португалия	40,7	39,7	39,0	77,4	76,0	73,0	69,7	70,9	69,1
Румъния	56,2	56,2	56,2	69,0	67,7	68,7	62,8	63,6	60,4
Словения	70,9	70,9	70,8	84,5	79,1	71,6	66,6	77,3	57,9
Словакия	68,9	67,8	67,5	84,7	84,6	80,7	84,3	86,8	69,3
Финландия	71,6	71,6	68,7	78,5	80,4	74,6	76,9	82,9	76,4
Швеция	34,1	35,4	35,2	88,0	87,4	85,3	79,4	83,0	77,5

<sup>5</sup> Моля, имайте предвид, че цветовото кодиране на колоните в таблицата показва цветовете, използвани в диаграми 1 и 2.



■ Служба за публикации  
на Европейския съюз